

A 5758.

830

Arroteggeminne

kuida Tallinna

Pea-Piibli-foggodusse

ja

Abbi-foggoduste läbbi

pühhad kirjad meie armsa Ma-rahvale on jaetud.

Rahhelsas jäggo

J. K. K. K.

Tallinnas, 1860.

Trükkitud J. K. K. K. kirjadega.

Bon dem Ehfländischen Evangelisch-Lutherischen Consistorio wird hierdurch
attestirt, daß in nachstehendem Manuscripte nichts wider die heil. Schrift und die
symbolischen Bücher der Evangelisch-Lutherischen Kirche enthalten ist.

Reval, Dom, den 8. Junius 1860.

Nr. 310.

C. G. Fick,
Assessor Consistorii
Rud. Hörjchermann,
Secr.

Ist zu drucken erlaubt.

Zu Namen des General-Gouvernements von Liv-, Est- und Curland.

Censur: Gyldestubbe.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiivraamatukogu

38009

Handwritten signature

Nelli aastat on nüüd jubba möda läinud, et Piibli-koggodu-
 se tööst meie armsa Maa rahwale wimist lorda arro tehti.
 Tahhame nüüd jälle teile teada anda, kuidas se kallis Jum-
 mala tö nende nelja aasta sees meie maal eddasi läinud, sest et
 monned wägga himmustanud sest asjast middagi jälle kuulda
 sada. Seal on nüüd mõnda head ja kurwa luggu kulutada.
 Kurw luggu olli se, et Jõsand laks kallist Jummalaa meest, kes
 pea-piibli-koggodusse wannemad ollid, teine teise järrele nende
 tõteggemisest meie seas ärrakutsunud. Gõsimenne olli profu-
 reri herra Pauker, kes 14 aastat piibli-koggodusse wannem
 olli, agga sel 1856 aastal süggise maggama läks. Temma
 asfemele tulli kubbermango kohto-herra von Schwebbs, agga
 jubba kahhe aasta pärrast sai temma Ria liinna sure kohto am-
 meti peale seatud, ja pididi sepärrast Piibli-koggodusse tööd meie
 maal mahha jätma. Mõllemad armsad mehhed on sure hole
 ja rõmoga selle armastusse tö teinud, ja heal meel paljo
 waewa näinud et Jummalaa pühha sanna ikka enam saaks
 wäljalautud. Jummalaa isse õnnistago neid keige selle hea eest,
 mis nemmad meie rahwale teinud, ja andko neile selle igga-
 wesse armo palga, mis Temma neile tootanud, kes Tedda
 armastawad!

Nüüd on piibli-koggodusse wannemaks Tallinnas landrati her-
 ra von Grünewald wallitsetud. Armolinne Jummalaa and-
 ko temmale selle ammeti jures omma armo ja abbi, ja keif
 need armsad tõteggjad Tallinnas, kes meie rahwa heaks Jum-
 mala sanna lautamisese jures ni paljo waewa näwad, ilma et
 nemmad selle eest middagi palka sawad, neid kinnitago Jum-
 malaa omma Waimoga, et nemmad selle tö jures mitte ärra ei
 wässi, waid sedda Jummalaa auuks ka eddespididi tewad. Jõ-
 sand ep olle ka siitsadik nende tööwaewa mitte õnnistamatta
 jätnud, waid on se läbbi meie rahwale paljo kassa saatnud,
 sest et nende ja abbi-koggoduste holekandmisese läbbi meie maal

nende nelja aasta sees 16,723 pühha kirja ramatut wälja jae-
tud. Ja ni alwa hinna eest on need pühhad kirjad nüüd sa-
da, et jubba nende pokiminne pea ni paljo wälja teeb, kui need
ramatud makswad. Sest üks uus testament ei maksa enam
kui 25 koppikut, ja piiblid on ka weel alwemaks lainud kui
enne, sest et surema trüffiga pibel nüüd mitte enam ei maksa
kui 1 rubla 25 kop., ja wähhema trüffiga 85 kop. Noh, nüüd
ei woi ükski kaewata, et raske on, pühha kirja ennesele sada;
surem hull, kellel agga öige himmo käes, jouab kül ni paljo
rahha kokko korjata, et ta ühhe piibli ehk ommetegi ue testa-
menti ennesele woib lunnastada, ja kes hopis waene on, se
saab selle pealegi weel ilma kingitud, kui ta agga omma õp-
petaja jure tulleb ja tedda öiete pallub. Oh peaks agga ni
heal meel, kui se pühha kirri meie rahwale piibli-koggodusse po-
lest pakkutakse, se kallis ramat keikidest tännoga ka wastowoe-
tama, et nemmad sedda kallist hinge warra süddamest ihhalda-
fid ja omma õnnistuseks prugifsid!

Agga et selle pühha kirja ka eddespidi ni alwa hinna eest
sünniks müa ja waestele pealegi kinkida, ja et se kallis piibli
asfi ikka joudsaminne meie maal woiks siggida ja eddasi miñ-
na, seks on tarwis, et meie sedda ka omma annetega toetame
ja finnitame. Se peaks kül igga ühhe ristiinnimesse kohhus
ollema, kui agga ial joud annob, sest Jësand on meid jo püh-
ha ristmisse läbbi omma armo riki ülleswõtnud, on meid om-
ma koggodusse liikmeks teinud, ja kui tahhame temma ihho el-
lawad liikmed ja temma öiged allamad olla, siis peame ka
heal meel aitama temma tööd teha. Ja et piibli-koggodusse
tö üks pühha ja kallis asfi, et se Jësanda armo tö on, sedda
woib iggaüks selgeste kül ärramoista ja tunda. Se on jo
üks armastusse tö, ja armastus on Jummalast, kes keige armo
ja armastusse juur ja hallikas on. Selgest armust on Jësand
isse taewast meie jure mahha tulnud, otfima ja õnsaks tegge-
ma, mis ärrakaddunud on, Temma on meie sure hinge hädda
peale hallastanud ja on sepärrast tulnud, meid patto pimme-
dussest ja hullatussest peastma ja meid omma taewa walguuse,
iggawesse ello ja õnnistusse jure saatma. Ja sesamma hallas-
taja arm, mis meie Jësanda süddames olli, mis tedda aias
meid aidata, sesamma arm on ka piibli-koggodusse tö risti-

rahwa seas allustanud. Waggad ristinnimesed, Kristusse tösfised jüngrid, kes Lemma sanna õnsaksteggewa wägge isse ommas süddames ollid tunda sanud, need näggid süddame halledusfega, et ifka weel ni paljo rummalust ja pimmedust Ma peal olli, et kess ristirahwa seast ifka weel ni paljo leida, kes taewa walgusfest weel ilma ollid, et kül Jesfanda armo pääw jubba ammo meile paistis. Sepärrast on nad kätte wötnud ja enast kokkopannud selle eest murretseda, et Jesfanda pühha sanna saaks wälja lautud ja se läbbi Jummal armo walgus ifka ennam maad leiaks rahwade seas. Ja sesamma armastusse meel, pühhas Waimust süddames sütud, põlleb ifka weel nende süddames, kes sedda tööd tewad, aiab neid, pühha kirja neile murretseda ja pakkuda, kellel sest weel pudo on. Ja se ep olle mitte innimesse sanna waid sure Jummal ennese sanna, mis piibli-kogodusse töö läbbi wälja jaetakse. Suur ja pühha Jummal isse rägib pühhas kirjas meiega kui isfa omma lastega, juhatab meid iggawesse ello teed, annab meile omma armo nou ja tahtmist meie õnnistusfeks teada, kutsub meid Jesusse Kristusse omma Boia jure, kedda Ta meile Lunnastajaks ja Önnisteggiaiks lätkitanud, ja tootab ja pakkub meile Kristusse pärrast pattude andeksandmist, ello ja iggawest õnnistust. Et siis pühha kirri ellawa Jummal sanna on, sepärrast on ta isse ka ellaw ja wäggew, on Jummal wäggi õnnistusfeks iggaühhele, kes sedda ussub, on üks ello seme, mis saakordse waimo wilja kannab ja iggawesse ello neile annab, kes selle agga wastowötwad ja temmale maad andwad ommas süddames. Sepärrast, kui meie süddamest piibli-kogodusse tööst ossa wöttame, siis olleme Jummal öiged fullased ja töteggjad ja nago Lemma abbimehhed, kes aitawad iggawesse ello semet külwada omma liggimeste süddamesse, siis sowime ja pakume neile feigekallima ja parrema ande, mis neile taewa walgust, süddame rahho, tösfist öigust ja iggawest õnnistust jaggab, mis nende meled parrandab, nende süddamed pühhitseb, ja neid taewarigi wasto walmistab.

Ek se siis ei pea meile sureks auuks ja rõmuks ollema, ek se meid ei kihhota, et heal meel ka omma rahhakooppikad piibli-kogodusse heaks tome, ja nenda omma poolt ka murrets:me, et Jummal sanna saaks wäljalautud ja Jesfanda armoriik se

läbbi kaswatud meie jures ja teisis paikas. Roh, Jummal olgo tännatud, nende arro, kes sedda tundwad omma lohhus ollewad, saab ifka suremaks meie maal, ja nende nelja aasta sees on jälle wiis abbi-piiblikoggodust jure tulnud: Paide ja Anna, Maddise ja Nisti, Kadrina, Koigi ja Merjama kihelkondes. Agga siiski on ifka weel meie maal palju neid, kes sest armastusse tööst ühtegi ei holi. Oh se armastusse Jummal ärratago neid ja täitgo neid omma armo Waimoga, et nemmad ka piibli-koggodusse liikmeks saaksid ja aitaksid ka, ni palju kui joud annab, omma palwede ja annetega Jummal pühha tööd teha!

Agga mõnni mõtleb ehk: kust rahha wõtta? Mul polle kopykutti selle tarwis anda. Kule, armas wend, mõnne aasta eest olli ühhes liinas Wennemaal üks mees, kes palju wina prufis. Se tulli üksford omma kirriko õppetaja jure ja ütles: Armas õppetaja, teie teate, et meie jures igga aasta kolm korra laat petakse. Iggal ladal ollen ma enne sedda ühhe hõbbe rubla wina eest kullutanud, ja ennast täis jonud. Agga Jummal pühha sanna on mind patto unnest üllesärratanud. Se ähwardaminne, mis pühha Apostel Paulus Korintusse rahwale ütleb (1 Kor. ram. 6, 10), et jodikud ei pea Jummal riki pärrima, se on mo süddame läbbi tunginud ja mind wägga ehmatanud. Ma tunnen, kui suur mo hinge hädda ja hukatus on. Agga ma nouan ka süddamest Jummal armo takka, ja tahhan nüüd Jesanda abbiga sedda hirmust wina jomist hopis mahha jätta. Agga sepärrast toon ma teile nüüd ühhe hõbbe rubla piibli-koggodusse heaks, ja tahhan teile ni palju kolmel korral igga aasta tua, et sesamma rahha, mis ma enne kurrati tenistuseses ja omma ihho ja hinge rikkumiseseks ollen kulutanud, et se nüüd Jummal auuks ja mo liggimeste kasuks saaks tarwitud, et se läbbi mõnned hinged Jummal sanna woiksid kätte sada, ja nenda ehk ka kurrati köiedest peaseda ja töe tundmisele sada.

Wata, armas wend, sest loust woid sa ärramoista, kust sa kül rahhakoppikuid piibli-koggodusse heaks woid sada. Kui sa selle hirmsa wina prukimisse mahhajättad, mis sulle mitte kasso waid kahjo sadab, kül siis jääb sulle mõnni kopyk ülle, mis sa pühha kirja wäljalautamiseseks woid anda. Mõnnes

lihhekkonnas tulleb kõrtsudest wina eest igga aasta 8000 rubla sisse. Oh kui sest rahhast, mis wina eest raisatakse, agga kümnes ossa Jummalale rigi kaswamiseks igga aasta saaks antud, siis olleksid need anned selle jaoks kakskümmend kord rohkemad kui nad siitsadik olnud!

Agga sest ep olle kül, et piibli-koggodusse töö läbbi Jummalale pühha sanna wäljajaetasse: — meie peame se kalli hinge warra ka tännoga wastowõtma ja omma hinge kasjaks öiete pruukima. Mis sul sest kasso, et sul uus testament ehk täis piibli ramat on, kui se so kirustus seisab, ja sa ei wotta sedda mitte kätte, ei loe sedda, egga panne tähhele? Egga ihho leib find ka ei täida egga anna sulle rammo, kui sa sedda mitte suhho ei wotta. Ja nenda kui meile iggapääw ihho toidust tarwis on, nenda on meile ka iggapääw hinge toidust tarwis, kui meie ei tahha ärranõrkuda sellesinnatse mailma kõrbes; sepärast peame ka iggapääw Jummalale pühha sanna ettewõtma ja luggema, et meie selle sanna läbbi iggapääw kaswame Jõsanda armo tundmisses, et wägge wöttame uskus ja armastusses, ja ikka täiemaks lähhäme waimolikko ello sees, et selle sanna wäes jouame õigusse tee peal käia ja Jummalale melepärrast ellada. Tean kül, et paljo se peale kostwad: mul ep olleks seks aega, mul on ni paljo ihho tööd tehha, et ma koggoniste ei sa iggapääw pühha kirja luggeda. Tean ka, et se mitte iggakord üks tühhi wabbandamine ep olle, et mõnnel, isseärranis suil, aeg wägga ärranappib, agga siiski ütlen: Kui aega leiad kolm korda päwas süa, küllab sa siis ka aega leiad Jummalale sanna luggeda, ja selle ello wäega omma hinge täita, kui sul agga õiget waimo nalga on. — Agga tahhad sa pühha kirja luggemisest tõesti kasso sada, siis pead sa sedda ka õige süddame ja melega luggema. Sest kui sa pühha kirja luggemist kui orjusse tööd ärrateed, ja sellega rahhul olled, et sa igga pääw ühhe peatükki, olgo kül kui moistmatta, ärraloenud, ja mõtled sellega Jummalale melehead tewad ja Tedda teniwad, siis ep olle sul sest kasso ühtegi. Ja kui sa sellepärrast Jummalale sanna loed, et sa agga uusi asjo selle seest teada saad, ja pärrast omma tarkusdest ja kirjatundmisdest teiste ees woid kitleda, siis ep olle sul ka sest ühtegi kasso, waid agga kahjo, sest se kinnitab ja kaswatab agga sinno uhkust ja kõrkust, ja

tõrkus on wägga Jummalale meele wasto. Kirjatundjad ja Wariserid teadsid ka wägga hästi, mis pühhas kirjas seisab, ja siiski ei tulnud nad mitte Kristusse jure, kellest leik pühhad kirjad tunnistawad, waid wihtasid tedda ja kiusasid tedda takka.

— Ei, armas hing, kui sa pühha kirja kätte wõttad, siis mõtle ikka selle peale, et se pühha Jummalale sanna on, et Jummalale isse selle sees sinnoga rägib ja sind õppetab, sepärrast loe kirja süddame allandussega, omma rummalust ja hinge hädda tundes, ja sepärrast sedda süddamest nõudes, et sa omma pimmedussest ja patto häddast lahti saad, et sa selle seest Jummalat ja Temma õnsatsteggewa armo ja Temma pühha tahtmist ikka selgeminne õppiksid tundma, ja saaksid taewa tee peale juhhatud. „Mis pean ma teggema, et ma õnsaks saan?“

— se peab ikka se üllem küsminne so süddames ollema, mis peale sa ikka selgemat ja täiemat wastust pühhas kirjast otsid. Agga Jummalale sanna ei woi ükski õiete selletada kui agga Jummalale Waim isse; sepärrast iggakord, kui sa pühha kirja kätte wõttad, siis pöra omma südda Jummalale pole, et sa süddame palwe ja õhkamisega Temma Waimo abbi otsid. Pallu Tedda allandlikkust, et Ta sind omma Waimoga walgustab, ja sulle waimolikko meelt ja moistust annab, Temma sanna ka õiete mõista ja sest õiget armo sada. Ja ni paljo kui Jummalale sulle siis joudo ja tarkust annab, panne ka hõlega tähhele, mis sa loed, et sa selle peale õiete mõtled, mis se tähhendab, küsi isseärnanis ikka, mis armolinne Jummalale sulle omma sannaga ütleb ja teada annab, ja katsu hõolsaste omma süddant ja ello Jummalale ees läbbi, kas se ka Jummalale sannaga ühte sünnib. Ja mis sa siis pühhas kirjast õppinud, sedda wõtta ka omma süddamesse ja pea hästi meele, pallu Jummalat, et Temma omma Waimo sõrmega sedda so süddamele sisse kirjotab ja kinnitab, ja püa keigest wäest sedda ka tõeks tehha, ja sedda mõda ellada, mis Jummalale omma sanna sees sind õppetab ja käsib. Küllab sa siis saad isse ommast süddamest ja ellust tunda, et pühha kirri tõest kasso sadab õppetuseks, nomimiseks, parrandamiseks ja juhhatamiseks, mis õigusse on, et sa se läbbi Jummalale innimesseks saad, kes täieste kõlbolinne ja keige hea tõle täieste walmistud on. Noh, Jesand isse õnnistago sedda armastusse sanna mitme hingedele,

et nemmad hakkasid Jummalale pühha sanna surema hõlega omma ennestehinge kasuks ja õnnistuseks pruukima ja sedda ka teistele armsaste sowima!

Kuulgem nüüd weel mis abbi-piiblikogodusese omma tööst nelja wiimse aasta aial teada andwad.

1) **Jürri kihelkonnas** on 62 täit piiblit ja 90 uut testamenti wälja lautud. Wägga paljo rõmo teggid isse-ärnanis need 45 piiblit, mis pea-piiblikogodusesest kingitud ja keigewaesemattelle ilma hinnata jaeti. Sure tännoga woeti need kallid anded wasto. Üks mees, kes kümne aasta eest wargusse pärrast olli nuhtlust sanud, agga pärrast omma meelt parandanud, ja nüüd ka piibli sai, tunnistas filmaweega, et ta sedda suurt armo, mis temmale sowitud, koggoniste wäärt ep olle, ja ütles ennast selle ärrakaddunud poja ollewad. Ta ütles onma õppetajale: Jesanda Waim andko teie läbbi mulle selle kirja. Teine ütles: Jesand tehko isse mo süddame lahiti selle pühha kirja luggemisse jures. Seal ollid 18 piiblikogodusese liget, agga 3 nende seast wägga armsad mehhed, kes Jummalale sanna isse armastasid, on maggama lainud. Sisse tulnud on 53 rubla 41 kop., wäljaantud 48 rubla 51 kop., jääb siis weel järrele 4 rubla 90 kop.

2) **Juro kihelkonnas** on nüüd iggas perres täis piibel, mis maia põhjawarraks jääb. Selle tarwis sai kogodusesele mõnne aasta eest 500 rubla kingitud. Peale selle on weel kihelkonnas 200 piiblit ja liggi 1200 uut testamenti leida, waestele laenatakse piiblisid luggemisseks wälja.

3) **Rosse kihelkonnas** on 23 piiblit ja 201 uut testamenti wälja lautud, muist müdud, muist kingitud. Seal ollid 60 piiblikogodusese liget. Üks madrus, kes monne aasta eest sealt kihelkonnast nekrutiks antud, satis weel kaugel omma ande. Sisse tulnud on 172 rubla 45 kop., wäljaantud 170 rubla 55 kop., ja järrele jänud 1 rubl. 90 kop.

4) **Naapla kihelkonnas** on 142 piiblit ja 391 uut testamenti wäljaantud, nende seast said muist piiblisid nore

perremeeestele maiapidamisese hakkatuseseks ja uusi testamenti waeste nore parirahwale abbiello juhatajaks kingitud. Seal on 28 koggodusse liget. Sisse tulnud on 435 rubla 50 kop. wäljaantud 402 rubl. 35 kop., ja järrele jänud 33 rubl. 15 kop.

5) **Nissi kihhelfonnas** on 96 piiblit wäljalautud. Sisse tulnud on 53 rubla 41 kop., wälja antud 24 rubl. 60 kop., järrele jänud 28 rubl. 81 kop.

6) **Madise ja Nisti kihhelfonnas**, kus kahhe aasta eest uus abbi-piibli-koggodus asjutati, on jubba 58 piiblit ja 338 uut testamenti wälja lautud.

7) **Jöhwi kihhelfonnas** on 95 piiblit ja 498 uut testamenti wälja lautud, wägga paljo nende seast said leri lastele ehk munde waeste koggodusse liikmetele isseärranis piibli pühhil altari ees kingitud. Kirikoöppetaja kidad sure tännoga Jummalas wasto, et need piibli-pühhad, mis igga aasta Jöhwi kirikus ja Isaki kabbelis petakse, koggodussele wägga armsad on, ja et rahwas ikka rohke minne kokkotulleb, Jummalas armo fanna kuulma. Ta pallub Isandats, et Ta sedda head waimo semet, mis Lemmas nimmel koggodusses külwatud, omma sure armoga wöttaks önnistada, et se keikide süddamettes woiks figgida ja paljo wilja kanda. Sisse tulnud on 413 rubl. 90 kop., wälja antud 368 rubl. 5 kop., ja järrele jänud 45 rubl. 85 kop. Öppetaja annab ka teada, et mönni aasta jubba Narwa liinas ka Ma keles piibli-pühha petud, sest et liina liggidal wabrikude peal paljo meie Ma rahwast ellamas on, kes sure römoga sest pühhasst osasa wötsid.

8) **Waiwara kihhelfonnas** on ni paljo kui sedda teada 58 piiblit ja 105 uut testamenti wälja lautud. Sisse tulnud on 210 rubla 87 kop., wäljaantud 174 rubla 80 kop., järrele jänud 36 rubl. 7 kop.

9) **Lügganusse kihhelfonnas** said 106 piiblit ja 231 uut testamenti wälja lautud. Ka siin kidad öppetaja,

et piiblipühha koggodussele iggakord üks suur rõmo pääw on; ja sowib, et se ka keikile peaks paljo hinge kasso saatma. Sealt fihhelfonnast olli wie aasta eest üks noormees nekrutiks antud, kes nüüd laewa peal madrus ja omma suggulastele sure rõmo ja tännoga kirjotanud, et ta Jerusalemma linnas olnud, ja keif neid pühhi kohte nähha sanud, mis pühhas kirjas nimmetud. Sest kirjast on kül nähha, et ta Jummalat sannaga wägga tut-
taw on. Sisse tulnud on 249 rubl. 64 kop., wälja antud 214 rubl. 41 kop., ja järrele jänud 35 rubl. 23 kop.

10) **Mahoranna fihhelfonnas** on 107 piiblit ja 225 uut testamenti wälja antud. Öppetaja sowib ja pal-
lub Jummalat, et se kallis Jummalat sanna, mis nüüd ikka rohkeminne rahwa käes on, peaks ka omma pühhitseja ello wägge rahwa süddamest ja ellust wälja näitma, et keif patto ello ikka ennam koggodussest ärrakauks.

11) **Simona fihhelfonnas** on 110 piiblit ja 250 uut testamenti wälja antud. Uus testament on nüüd enna-
miste iggas perres, peaks Jummalat sanna ka iggas süddames ellama. Meie külwame lotusse peale, ütleb armas öppetaja, ja otame sedda siggidust, mis taewast üllewelt Jummalat armo käest tulleb. Sisse tulnud on 323 rubla 41 kop., wäljaantud 273 rubl. 80 kop. ja järrele jänud 49 rubl. 61 kop.

12) **Rakwerre fihhelfonnas** said wälja lautud 135 piiblit ja 305 uut testamenti, muist saksa keele, muist Ma keele. Sisse tulnud on 342 rubla 27 kop. ja ni paljo ka wäljaan-
tud. Ülle selle rahha, mis igga aasta pea-piibli-koggodussele Jummalat sanna wälja lautamiseseks sadetud, on Rakwerre kog-
godus weel 13 rubla 25 kop. saatnud, et selle eest 1 pibel ja 50 uut testamenti Goulo kingiks neile ostetaks, kes tühja male on läkitud. Issand önnistago sedda ande, et se peaks nende waeste hingedele iggaweseks kasuks ollema!

13) **Säljalo fihhelfonnas** on liggi 400 pühha kirja ramatut wäljalautud, muist nende feast müdud, muist kinkitud.

14) **Kaddrina fihhelfonnas**, kus kahhe aasta eest uus piiblikoggodus seatud, on 55 piiblit ja 222 uut testa-
menti wälja lautud.

15) **Jakobi fihhelfonnas** on 156 piiblit ja 330

uut testamenti wäljalautud. Nende seast said 8 piiblit ja 84 uut testamenti kolidesse prufimiseks kingitud, ja üks möisa her-
ra, kes sealt kihhelfonnast ärralaks, ostis 25 piiblit, mis ta
omma perremeestele, neid Jummalaga jättes, tahtis mällestus-
tusseks anda. Wägga tännowäärt and, Jēsand önnistago
tedda selle eest! Sisse tulnud on 281 rubla 95 kop. ja ni
paljo ka wälja antud.

16) **Maarja kihhelfonnas** on 317 pühha kirja ra-
matut wälja lautud; muist nende seast said piiblipühhal waes-
tele ehk kolidesse prufimiseks kingitud. Jggakord kui piibli-
pühha peti, olli kirrik wägga rahwast täis, ja römoga olli näh-
ha, et sedda armo sanna, mis neile kulutati, ka hõlega tähhele
pandi.

17) **Umbra kihhelfonnas** on 69 piiblit ja 180 uut
testamenti wälja lautud. Üks möisa herra, kes 50 aastat
omma laks möisa wallitsenud, on selle mällestusseks igga per-
resse kas piibli woi ue testamenti kinginud, mis maia põhjaks
jäab. Teine möisa herra jaggas omma walla sullastele ja
tüdrukuttele, kes keige parremad ja waggamad ollid, nenda ka
waeste lastele uusi testamentisi, üllepea 50 ramatut. Kül kallis
asfi, kui moisawannemad ni armsaste omma allamatte eest
hoolt kandwad ja neile keige parremat warra sowiwad! Sisse
tulnud on 122 rubl. 12 kop., wälja antud 118 rubl. 10 kop.
järrele jänud 4 rubl. 2 kop.

18) **Jerwa Jani kihhelfonnas** on 164 pühha kir-
ja ramatud wälja jaetud. Sisse tulnud on 122 rubl. 2 kop.,
wälja antud 109 rubl. 70 kop., ja järrele jänud 12 rubl.
32 kop.

19) **Jerwa Maddisse kihhelfonnas** on 40 piiblit ja 77
uut testamenti wälja lautud.

20) **Kovero kihhelfonnas** on 69 piiblit ja 287 uut
testamenti wälja antud. Gimmo Jēsanda sanna järrele näitab
Jummal tännatud, koggodusseks ollewad. Sisse tulnud on 205
rubl. 31 kop., wälja antud 186 rubl. 51 kop., järrele jänud
18 rubl. 80 kop.

21) **Petri kihhelfonnas** on 217 pühha kirja rama-
tud wälja jaetud. Suur olli nende rööm, kes piiblisid kingits
said; nemmad andsid ramatule suud, ja önnistasid süddamest

neid armsaid innimeesi, kelle armastusse läbbi nemmad selle keige kallima warra kätte sanud.

22) **Paide ja Anna fihhelfondes** on kolme aasta eest uus piiblikogodusse abbifelts seatud, ja on sest aiast 60 pühha kirja ramatut wälja lautud ja igga aasta piiblipühha petud. Öppetaja sowib et se kallis Jummal sanna seal kogodusses ja keitis paikus, kus se hea seme küllitakse, peaks ifka ennam maad leidma, et keik sest sannast finnihakkaksid ja selle sees ka ellaksid, ja et nenda keikist peaks töeks sama Jësanda armo tootus: kui kegi minno sanna saab piddanud, se ei pea surma näggema iggaweste!

23) **Türri fihhelfonnas** on 126 piiblit ja 179 uut testamenti wälja lautud. Ühhel piibli-pühhal jaeti 23 piiblit neile emmadele, kes jubba mönni lapsi holega sureks kaswatanud ja neile Jummal sanna heaste öppetanud. Öppetaja kidab ka, et mönned mõisawannemad Joulopühhil pühha kirja waeestele jaggawad.

24) **Wiggala fihhelfonnas** on wäljalautud 99 piiblit ja 39 uut testamenti.

25) **Kullama fihhelfonnas** on 35 piiblit ja 106 uut testamenti wäljajaetud. Need, kellele pühha kirri fingiti, wötsid selle sure tännoga wästo. Üks naene ütles, ettemma olli unnes näinud, et temmale suur ön ja rööm piddi sama, nüüd olla se unne näggo töeks sanud. Üks wägga waene, agga jummalakartlik tüdruk olli selle ülle wägga kurb, et temmal mitte joudo ep olle piibli-kogodusse jauts middagi anda. Öppetaja römüstas tedda, ja finkis temmale täie piibli, mis temmal weel mitte ep olnud. Wägga armas olli selle tüdruko römo nähha, kes filmaweega selle eest tännas, ja ka pärrast mittokord kiitnud, et se piibel temma keige kallim ja armsam warra on. Siäse tulnud on 203 rubla 88 kop., wäljaantud 128 rubla, järrele jänud 75 rubla 88 kop.

26) **Wihfle fihhelfonnas** said 20 piiblit ja 256 uut testamenti wälja lautud. Öppetaja kidab, et Jësand ka seal kogodusses waimo nälga selle ello leiva järrele ärratanud, mis ka se läbbi ilmsiks saab, et rahwas wägga rohkeste isseärranis piiblipühhil firrikusse tulleswad ja römoga armoöppetust kulewad, ja et need, kellele pühha kirja jaeti, selle sure römo ja tännoga

wastowõtsid. Sisse tulnud on 80 rubla 47 kop., wälja antud 63 rubla 50 kop., järrele jänud 16 rubla 97 kop.

27) **Merjama kihhelfonnas** sai minnewal aastal uus piiblikogodusse abbiselts seatud, ja on seal 5 piiblit ja 99 uut testamenti wälja jaetud. Õppetaja kaebab, et seal weel ülepea wägga wähhe pühha kirja ramatuid leida.

28) **Lihhola ja Kirrewerre kihhelfonnades** on 33 piiblit ja 157 uut testamenti wälja lautud. Sisse tulnud on 120 rubla ja ni paljo ka wäljaantud.

29) **Niggola kihhelfonnas** on 59 piiblit ja 103 uut testamenti wälja jaetud. Jummalal fanna lautamine on seal jubba selle kasso saatnud, et leri lapsed nüüd tuttawamad on pühha kirja õppetusega kui enne. Minnewal aastal sündis seal kihhelfonnas üks luggu, mis meile näitab, kui imme wiisil Jõsand mõnnikord innimesi omma fanna peale juhatab. Üks noor perremees jäi tullekahjo läbbi keigest ommast warrast ilma, sest et keif temma honed ärrapõllesid ja nende seas ka ait, kus ta omma asjad ja kaunist paljo rahha hoidis. Tuul ajas mõnda pabberi lehte tullest wälja; mees kõihe tagga järrele, wõttis need finni, arwas omma pabberi rahha ollewad. Agga need lehhed ollid temma piiblist, mis ka aita jänud. Need fannad, mis nende peal weel ollid luggeda, hakkasid ta süddamesse, ja ta tännas Jummalat, kes se läbbi tedda ni heldeste rõmustanud ja juhhatanud. Siitsadik olli ta omma piibli agga arwaste kätte wõtnud, nüüd olli esimenne murre, et ta omma õppetaja jure läks, temmalt piiblit palluma, mis ta nüüd hõlega loeb. Nenda sai se suur ihho hädda ja õnnetus temmale Jummalal armo läbbi sureks hinge kassuks ja õnnistusfeks. Kül imme wiis on Jummalal, meile omma fanna armsaks teha!

30) **Martna kihhelfonnas** on 43 piiblit ja 53 uut testamenti wälja lautud. Se armastuse tö lähhäb tassaste eddasi, ja lotus on, et Jõsand sedda ka õnnistamatta ei jätta. Sisse tulnud on 132 rubla 42 kop., wälja antud 129 rubla, järrele jänud 3 rubla 42 kop.

31) **Niddala kihhelfonnas** on 60 piiblit ja 145 uut testamenti wälja antud. Piibli-kogodusse tö näitab seal rahwal õige armas ollewad, sest et nende arwo ifka suremaks saab, kes sest tööst osfa wõtwad. Minnewal aastal olli jubba 114

piibli-koggodusse liget. Pühha kirja ramatuid on seal ka öige rohkeste leida, üllepea jubba 1600 tükki. Jesand saatko ka omma sanna läbbi rahwale paljo waimo kasso! Sisse tulnud on 203 rubla 79 kop., wälja antud 203 rubla, järrele jänud 79 kop.

32) **Karruse fihhelfonnas** on 41 piiblit ja 113 uut testamenti wälja lautud. Seal on ka ennamiste iggas perres kas pibel woi uus testament leida, ja pealegi on weel se hea pruuk, piiblisid laenuks anda, mis piiblipühhal jälle õppetaja jure tuakse, agga kes tahhab, saab se ramato jälle aasta peale luggeda. Agga õppetaja kaebab ka, et paljo weel mitte ei mõista, kui kallis warra Jummalala sanna on, ja sepärrast sedda weel mitte hoofaste omma hinge kassuks ei pruugi. Sisse tulnud on 100 rubla 40 kop., wälja antud 99 rubla 85 kop, järrele jänud 55 kop.

33) **Hannila ja Warbla fihhelfonnades** on 128 piiblit ja 295 uut testamenti wälja antud. Õppetaja tännab Jummalat, et nalg Lemma armo sanna järrele ifka ennam koggodusses kaswab. Üks waene 14 aastane tüttarlaps, kellel wannemad ep olle, korjas kolm aastat keik se rahha, mis ta marjade eest sanud, kofko, ja ostis siis selle eest ennesele piibli. Jesand önnistago selle armsa lapsele omma pühha sanna iggawesfeks kassuks!

34) **Saapsalo fihhelfonnas** on 69 piiblit ja 73 uut testamenti wälja jaetud. Waesed leri lapsed, kes ei jowa ennesele piiblit osta, sawad piibli kingiks. Nüüd on ka nouwõetud, igga nore pari rahwale, kellel piiblit ep olle, sedda kingida. Sisse tulnud on 162 rubla 24 kop., wälja antud 154 rubla 86 kop., järrele jänud 7 rubl. 38 kop.

35) **Põhhaleppa fihhelfonnas** on 203 piiblit ja 188 uut testamenti wäljalautud. Seal on se kallis piibli asfi öige öitfemas ja lähhab joudsaste eddasi. Peale 2000 pühha kirja ramatut on seal üllepea jubba leida; 300 piiblitoggodusse liget on, kes ühtekofko liggi 100 rubla aastas andwad. Nende seas olli ka üks waene pimme sant, kes 12 koppikut piibli-koggodusse jauks andis. Igga nore pari rahwale kingitakse üks pibel, kui neil joudo ep olle osta, agga surem hull on jubba enne laulatamist ennesele piiblit murretsenud. Siiski laenatakse weel peale 100 piiblit luggemiseks wälja, ja ifka suremaks kaswab nende arro, kes neid ennesele luggeda palluwad. Wägga armas on ka kuulda, et üks waene leri laps, kellele rahha kingiti, ennesele uusi kingi osta, mitte neid ei ofnud,

waid panni nattolest rahha, mis ta isse korjanud, weel jure, ja ostis omma waese emmale surema trükkiga piibli, ja mis ülle jäi andis ta piiblikogodusse jauts. Sisse tulnud on seal 632 rubl, 34 kop., wälja antud 628 rubl. 35 kop., järele jäänud 3 rubl. 99 kop.

36) Noigi kihelkonnas seati kahhe aasta eest uus piiblikogodusse abbiselts, ja on seal jubba 73 piiblikogodusse liget kes omma aastased anded makswad, ja on 34 piiblit ja 284 uut testamenti wälja jaatud. Se on kül wägga hea hakkatus; Jesand andko omma armo, et se piibli assti ka ni joudjaste ebdasi lähhäks ja paljo waimo kasso sadaks. Karlowa linnast ja Tallinnast pea-piiblikogodusse polest on suur arro pühha ramatuid kogodussele kingitud, mis neil sureks abbiks olli. Sisse tulnud on 24 rubla 45 kop., ja ni paljo ka wälja antud.

Wimaks tulleb meile nüüd weel need anded nimmetada, mis abbiseltsid pea-piiblikogodussele Jummalale saana lautamisjeks nende nelja aasta sees on lätkitanud:

Jürri	kihelkonnast	19 rubla.	Simona	kihelkonnast	100 rubla
Juro	"	65 "	Natwerre	"	57 " 90 kop.
Kosse	"	86 "	Saljalo	"	30 "
Rapla	"	125 "	Kadrina	"	13 "
Riisi	"	15 "	Jakobi	"	60 "
Waddise ja Riisti	"	31 "	Maarja	"	57 "
Jöhwi	"	125 "	Umbla	"	40 "
Waiwara	"	45 "	Terwa Jani	"	42 " 25 "
Pügganusse	"	100 "	Terwa Waddisse	"	31 "
Wahhoranna	"	100 "	Koero	"	80 "
Paide ja Anna	"	19 "	Beetri	"	19 "
Türri	"	4 "	Martna	"	135 "
Wiggala	"	32 "	Riddala	"	113 "
Kullama	"	50 "	Karruse	"	33 " 60 "
Wihkle	"	26 "	Sapsalo	"	50 "
Pihhola	"	100 "	Pühhaleppa	"	255 " 85 "
Riggola	"	32 "	Noigi	"	23 " 63 "

Tänno ja kitus olgo Jummalale selle au Jesandale, kes piiblikogodusse töö ka sel möda läinud aial meie maal on lasnud forda minna ja omma armoga ännistatud, et suur arro pühha kirja ramatud on jälle wälja lautud! Temma arm on sübdamed ja käed lahti teinud, et nad heal meel omma anded selle jauts on tonud, Temma arm on tõtegiad omma winamäel omma Waimoga kinnitanud et nad Temma sanna tööd ilmarääsimatta teinud, Temma arm on innimeste süddamettes himmo Jummalale sanna järele ärratanud, et nemmad se talli hing wara, mis neile pakkuti, ka tännoga wastowõtsid. Jah, Temma pühha nimmi olgo kidetud ja auustud teige hea ja armo eest, mis Ta meile teinud. Temma armo hoiaks anname siis ka ebbespidi se pühha töö, et Ta omma sannale ifka ennam maad annaks leikis paikus meie armsa Ma rahwa seas, et se hea seme ifka rohke minne saats lillwatud, et ta kaswaks ja paljo wilja kannaks iggawesjeks elluks. Temma peal seisab meie lotus, sepärrast ei pea ta mitte häbbiks sama! Amen.